

РЕЦЕНЗИЯ

в конкурсна процедура за заемане на академичната длъжност
„доцент“

По специалност „Съдебна медицина“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина – един, 0,5 щатна длъжност за нуждите на Катедра „Обща и клинична патология, съдебна медицина и деонтология“ към Факултет „Медицина“ и 0,5 щатна длъжност за Клиника „Съдебна медицина“ към УМБАЛ „Света Марина“ ЕАД - Варна обявена в ДВ, бр. 102 от 23.12.2022 г.

с кандидат: д-р Емилия Михайлова Каишева, д.м.

Рецензент: проф. Д-р Севдалин Славов Начев дмн – специалист по съдебна медицина.

На основание Решение на Факултетния съвет /протокол №81/ 06.02.2023 г./ и назначено със заповед на Ректора на Медицински университет – Варна, № Р-109-154/23.02.2023 г. научно жури, съм определен да изготвя рецензия.

Представени са всички изискуеми документи както от закона, така и от правилника на Университета.

1/ Кратки биографични данни, академично развитие и специализации на кандидата:

Д-р Каишева завършва медицина през 2000 г. В 2011 г. е избрана за асистент в Клиниката по съдебна медицина в университетската болница „Света Марина“ МУ – Варна. От 2019 е главен асистент, а от 2021 – е назначена за Началник на Клиниката.

През 2006 година получава специалност по Съдебна медицина.

Д-р Каишева е докторант в Катедрата „Обща и клинична патология, съдебна медицина и деонтология“, специалност „Съдебна медицина“ през 2014-2018 г. Защитава дисертация на тема: „Критерии за определяне на термичната травма като телесна повреда“.

2/ Общо описание на представените материали за конкурса.

Д-р Каишева участва в настоящия конкурс за доцент с представени:

Монография – 1 самостоятелна – 329 стр.

Резюмета на научни трудове общо 16 бр., групирани както следва:

А. Научни трудове, включени в Академична справка по образец, доказваща изпълнение на минималните изисквания за заемане на АД „доцент“, съгласно Правилник за прилагане на ЗРАСРБ:

1. По критерий Г:

– показател Г7. Научни публикации в издания, които са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (Web of Science и Scopus) (5 броя);

– показател Г8. Научни публикации в нереперирани списания с научно рецензиране (10 броя)

2. Пълнотекстови публикации в научни списания и сборници, извън участващите в доказателствения материал за покриване на минималните наукометрични изисквания за заемане на АД „доцент“ (1 брой).

В. Научно-педагогичен актив:

– 16 доклада, изнесени на конгреси и конференции;

– Квалификационен курс – Основи на академичното преподаване;

– Участие в Балканска академия по съдебни науки (BAFS) – Истанбул 2013;

Количествената характеристика на научно-изследователската работа на д-р Каишева покрива изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент“ в Правилника за развитие на академичния състав на МУ-Варна.

Представена е **таблица**, в която нейните публикувани трудове са означени със съответни точки. При изискване общо 200 т. тя има 228 т. При това в рубрика Г 7 при изискване за клинични/фундаментални дисциплини 60/80 нейните точки са 137. Общо от реферирани и не реферирани издания, в които д-р Каишева има публикувани работи, в девет /9/ случая са намерени **реални цитати**. Учудващо е, поне за мен, че на публикация в списание с IF /International Journal of Legal Medicine/ са отсъдени по-малко точки в сравнение с други списания?!?

3/ Качествена оценка на научно-изследователската дейност. Кратко представяне на публикуваните материали и приноси.

Научните трудове на д-р Каишева са посветени на следните теми:

А. Изследване на човешки косми с оглед значението, което могат да имат за нуждите на едно съдебно-медицинско определение. На тази тема е посветена нейната **монография: „Съдебно-медицинско значение на човешките косми“**. Според изискванията тя е придружена от две рецензии направени от съдебно-медицински експерти и преподаватели по съдебна медицина във висши училища с голям опит в тази област. Те са запознати и дори имат личен опит не само с класическите методи за изследване като доказателствен материал, но и най-съвременните /ДНК-анализ/. Това прави тяхното мнение за този труд изключително меродавно. Трябва само да подчертая някои засегнати от рецензентите важни, според мен, неща. Това, че **за първи път** в българската книжнина, досежно съдебно-медицински проблеми, е отпечатан подобен труд /доц. Апостолов/. Този труд е написан на един точен и разбираем език, „необременен от чуждици и неразбираеми термини...аналитично, но и пропедевтично“/доц. Спасов/. Подредено и съвсем прегледно са представени световните практики за изследване както и лични наблюдения на автора. Не на последно място – трудът е снабден с богата литературна справка. Твърде обширната и систематизирана информация в труда, споделения професионален експертен опит и практика, прави монографията полезна както за обучението на студенти и лекари специализанти, така и за ежедневната практическа работа на съдебномедицинските специалисти и на експертите от структурите на МВР

Б. По критерий Г - показател Г7

1.Морфологични характеристики за идентифициране на човешки косми.

Статията е публикувана в сп. Acta Morphologica et Anthropologica. 2021; 28 (3-4): 37-48.

Авторите споделят своя опит в тази област на съдебно-медицинската практика. Те подчертават, че независимо от това, че „морфологичният анализ на косата е само с ограничена доказателствена стойност и към днешна дата има много по-точни методи на изследване (ядрена ДНК, митохондриална ДНК и др.)“, те са убедени че определянето на морфологичните характеристики на косъма запазват своето значение в космената идентификация. **На тяхна база се определят редица особености на индивида, а именно неговата видова, расова, полова принадлежност и др**

2. Аритмогенна дяснокамерна дисплазия

Статията е публикувана в сп. Cardiovascular diseases. 2022; 53(1):63. 8.

възраст 15-40 г. и за това представляват интерес публикуваните случаи, които са на съвсем млади индивиди / на възраст 11 г./

3. Пелагроиден дерматит

Статията е публикувана в сп. Medical Review 2022;58(2):51-5

Заболяването е кожна форма на пелагра, което се проявява след излагане на слънце при хора, в чиито организъм се установява недостиг на витамините B1, B2, B3, B6 и незаменимата аминокиселина – триптофан. За България не е често срещано. Авторите на статията го описват при 46 г. жена с хроничен етилизъм, починала от сепсис. Авторите обръщат внимание, че нелекуваните кожни прояви или ненавременно лекуваните могат да доведат до тежки усложнения и дори да бъдат смъртоносни.

4. Прилагане на антропологични методи при идентификацията на пола, възрастта и ръста при случаи с разлагащо се тяло.

Статията е публикувана в сп. Acta Morphologica et Anthropologica. 2021; 28(3-4): 116-21

Авторите обръщат внимание на трудностите, които съпътстват идентификацията на починал с напреднало разложение на тялото и при липсващи части от него. Приложените антропологични методи в описания от тях случай са били в помощ на понататъшни разследващи действия.

5. Връзка между възрастта и циркумференцията на аортата – възможност за приложение в съдебно-медицинската практика.

Статията е публикувана в сп. International Journal of Legal Medicine. 2012;126(11):207. **Списание е с IF 2,791 /2022-2023/.**

Авторите посвещават своето проучване на едно основно предизвикателство в практиката определяне възрастта на неидентифицирани лица при съдебномедицинските случаи. Те обръщат внимание на факта, че класическите методи често са неприложими при разчленени или разложени трупове. Това създава необходимост от нови подходи към проблема. В литературата има данни за наличие на тясна линейна връзка между възрастта и различни аортни характеристики, В своето изследване върху 729 случая на възраст 1-93 години авторите търсят връзка между възрастта и вътрешната обиколка на гръдната аорта на нивото на диафрагмата като се опитват да изготвят уравнение чрез корелация на Pearson. Прогнозите за възрастта, базирани на обиколката на аортата, са изготвени с линеен регресионен анализ. Нивото на значимост е определено като $\alpha=0,05$. В резултат е налице тясна статистически значима корелация между възрастта и обиколката на гръдната аорта и при двата пола. Коефициентът на корелация е 0,841 за мъжете.

В. По критерий Г – показател Г8

1. Използване на „скор-системи“ /скали/ при увреждания в съдебната практика.

Статията е публикувана В: „Сборник 100 години от основаването на съдебната медицина в Братислава“ - Bratislava. 2019. p. 209-14.

Авторите препоръчват по-широко използване в съдебно-медицинската практика на разработените и утвърдени скали за определяне на тежестта на нараняванията: съкратена скала на нараняванията (A1S) и нейните производни - MA1S - Максимален A1S, оценка за тежест на нараняване (ISS) и нова скала за оценка на тежестта на нараняването (NISS). За различните видове увреждания оценката може да бъде допълнена с използването на определени специфични и общоприети скали, като Glasgow-Liege за черепно нараняване, ABSI (Съкратен индекс на тежестта на изгарянията), BOBI (Белгийска скала за резултат

2. Съдебно-медицинско изследване върху фатално изгаряне у възрастни

Статията е публикувана В: „Сборник 100 години от основаването на съдебната медицина в Братислава“ - Bratislava. 2019. p. 321-8.

Целта на това проучване е да бъдат определени характеристиките на фаталните изгаряния при възрастни хора и тяхното съдебномедицинско значение. Изследването включва 1006 пациенти на възраст над 60 години, от които 75 са загинали. Смъртността е 7,46%. Установено е, че при 64% от възрастните хора с фатални изгаряния (>60 години) има поне едно предшестващо хронично заболяване. Това е и причина за по-тежко протичане на травмата и по-висока смъртност.

3. Различни аспекти на съдебно-медицинската преценка при медицинска намеса по отношение на участващи лица в пътно-транспортни произшествия.– В: Сборник 100 години от основаването на съдебната медицина в Bratislava. 2019. p. 215-22.

Тази статия се фокусира върху промяната, настъпила в правния анализ на вината при нанесени телесни повреди, в случай на смъртен изход след последвалото лечение. От 1075 съдебномедицински експертизи по писмени данни за телесни повреди от механично въздействие са отделени случаите със смъртен изход, които през годините варират между 4% и 5%. Поставените на вещите лица задачи определят посоката на разследването. В началото на проучвателния период въпросите са насочени към внасяне на яснота относно причинно-следствената връзка между нараняванията и смъртта, а през последните две години от периода в 92% от случаите задачите са свързани с адекватността и уместността на проведеното лечение. Наблюдава се тенденция към приписване на споделена вина на причинителите на пътно-транспортното произшествие и на здравните специалисти, оказали последваща квалифицирана медицинска помощ. В тези случаи съдебномедицинската експертиза се сблъсква с трудност, свързана с установяването на точни критерии за преценка на случаите, които да се основават на тежестта на нараняването, прогнозата за възстановяване и като цяло на значимостта на оказаната медицинска помощ.

Тук, лично аз бих добавил, че на експертизата може да помогне прецизно посочване спазен ли е медицинския стандарт ?!!? /вж. по-долу/

4. Анализ на отговорността в случай на смърт след механична травма и последваща медицинска помощ. Статията е публикувана В: Folia Societatis Medicinae Legalis Slovacae. 2019;9(2):84-

В общи линии темата на публикацията е сходна с предшестващата като е публикувана в специализирано списание посветено на съдебно медицински проблеми.

5. Възможности за обективно разграничаване причината за смъртта като резултат от травма или неадекватно лечение. Статията е публикувана В: Folia Societatis Medicinae Legalis Slovacae. 2019;9(2):131-4.

Авторите препоръчват по-широко използване на разработените и утвърдени в съдебномедицинската практика скали за определяне на тежестта на нараняванията като: Abbreviated Injury Scale (AIS) и нейните производни: MAIS - Maximum AIS, Injury Severity Score (ISS) и New Injury Severity Score (NISS). За различните видове наранявания оценката може да бъде допълнена с използването на определени специфични и общоприети скали, като Glasgow-Liege за черепни наранявания, ABSI (Abbreviated Burns Severity Index), BOBI (Belgian Outcome of Burn Injury), rBaugh за изгаряния и други.

Препоръчва се и използването на медицински ръководни стандарти по отношение на лечението на различни посттравматични състояния.

октомври, 2017, България, гр Варна - к к "Св Св Константин и Елена": резюмета / [ред кол Александър Апостолов . и др]. София: Симел прес; 2017. р. 22-3.

Авторите настояват да се сведат до минимум съдебномедицински експертизи, които се базират на субективни възприятия на експертите. Формата на изложение би следвало да се изготви във вид на „чек лист“, където да се отразяват максимално обективни проверяеми и възпроизводими данни.

В работата се посочват възможностите за **въвеждане на съвременни методи като дигитална фотография**, скенер, лабораторни изследвания и други, наред с рутинните хистологични, химични и други, които в максимална степен да обосноват и аргументират съдебномедицинските заключения.

8. Идентификация по костни останки чрез използването на софтуерни програми. В: Първи конгрес на Българското дружество по съдебна медицина: 13-15 октомври, 2017, България, гр Варна – к.к. "Св. Св. Константин и Елена": резюмета / [ред кол Александър Апостолов . и др]. София: Симел прес; 2017. р. 73-4.

Идентификацията по костни останки е една от най-трудните съдебномедицински експертизи. При нея съдебният лекар има за цел да определи постоянните признаци на индивида (раса, пол, възраст, ръст и др.) и ако е възможно и някои от непостоянните признаци, като вродени и придобити индивидуални особености, заболявания и др. Препоръчва се комбинирана работа с два вида програми и електронни таблици, което увеличава сигурността на получените данни почти до 90 % / *FORDISC, 3D-1D, CranID, ThreeSkull, Антрополог, ADBOU*.

9. Критерии за приемане на опасно за живота състояние в случаи на поставена диагноза "сътресение на мозъка с пълна загуба на съзнание." В: Първи конгрес на Българското дружество по съдебна медицина : 13-15 октомври, 2017, България, гр Варна – к.к. "Св. Св. Константин и Елена": резюмета / [ред кол Александър Апостолов . и др]. София: Симел прес; 2017. р. 16-7.

Предходни проучвания показват липсата на единно мнение в съдебномедицинската преценка на сътресението на мозъка, придружено със загуба на съзнание представлява ли опасно за живота състояние.

Авторите търсят възможно по-обективни критерии за определяне на квалификациите: *Разстройство на здравето опасно за живота; разстройство на здравето временно опасно за живота и постоянно общо разстройство на здравето, опасно за живота.* Те използват сравнително възможностите за приложение на американска и руска система

За да се приложат направените от тях изводи в съдебната практика е необходима промяна на текст в точка 13 от постановление №3 /27.09.1979г на пленума ВС отнасяща се до приемането като разстройство на здравето временно опасно за живота на случаите на ... сътресение на мозъка ... довело до изпадане в състояние на безсъзнание, макар и за кратко време ..."

10. Документираната лекарска помощ в съдебномедицинската експертиза. В: Първи конгрес на Българското дружество по съдебна медицина: 13-15 октомври, 2017, България, гр Варна – к.к. "Св. Св. Константин и Елена"; резюмета / [ред кол Александър Апостолов . и др]. София: Симел прес; 2017. р. 53-4.

Експертизата по писмени данни съставлява по-голямата част от общата съдебномедицинска дейност. Авторите представят схема за систематизиране на основните моменти в разглеждането и цитирането на медицинските данни, което би улеснило изграждането на съдебномедицинското заключение и интерпретация. Отразената лекарска помощ във всяка една официално приета медицинска бланка може да

информативна документация и обсъждане на нов подход в преценката на лекарска помощ в назначените експертизи по граждански, наказателни и административни дела.

Научната продукция на д-р Каишева обхваща различни области на съдебната медицина, някои от тях, в значими направления:

1. Съдебномедицинска идентификация на личността

а/ Монография; Публикации Г. 7.3; Г. 7.4; Г. 7.5; Г.8.8.)

б/ Публикации (Г.7.3; Г.7.4; Г.7.5; Г.8.8.) Изследвана е възможността за прилагане на някои антропологични методи при определяне на медико-биологични признаци като пол, възраст и ръст, част от индивидуалната идентификация на личността

2. Обективизация на съдебномедицинската експертиза (Публикации Г.8.1.; Г.8.3.; Г.8.4.; Г.8.5.; Г.8.7.; Г.8.9.; Г.8.10.)

3. Травматизъм (Публикации Г.8.2; Г.8.6.)

4. Болестна патология (Публикации Г. 7.1.; Г. 7.2.

Съгласен съм в много отношения с нейната самопреценка за това няма да представям собствена.

4/ Оценка на научно-преподавателската дейност.

Д-р Каишева е дългогодишен преподавател на студенти по медицина и дентална медицина. Справката, представена от Университета за нейната учебна натовареност, показва, че в периода 2018-2022 г., при норматив 220 часа, д-р Каишева има между 279 – 388 часа. Д-р Каишева е утвърден дългогодишен преподавател на студенти с кариера над 15 години, от които над 12 год. – асистент, а в последните 3 години – главен асистент.

Количествените и качествените показатели на научно-учебната дейност напълно съответстват на критериите за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Лични впечатления :

1. Получени по време на рецензиране от мен на дисертацията, която д-р Каишева представи за добиване научно-учебната степен „ доктор по медицина“.
2. От участието ѝ във научни форуми през годините.

Общата ми оценка за съответствието на кандидата спрямо задължителните условия и задължителните количествени критерии и наукометрични показатели съгл. Регламента за заемане на академични длъжности в МУ-Варна в: Заемане на академична длъжност „доцент“ в МУ – Варна, и Правилника за развитието на академичния състав на МУ – Варна, е, че д-р Каишева отговаря на общите условия: завършено висше медицинско образование, придобита специалност по съдебна медицина, защитена ОНС “Доктор” по научната специалност съдебна медицина и др. споменати по-горе от мен.

Заключение: (отговаря/не отговаря на задължителните и специфични условия и наукометрични критерии за АД „ Доцент“).

След пълното ми запознаване с предоставените материали и след като направих цялостна оценка на научно-изследователската и учебно-преподавателската дейност на участника в конкурса за заемане на академичната длъжност „Доцент“ по научната специалност **Съдебна медицина** заявявам, че кандидатът д-р Каишева, д.м. **отговаря** на изискванията на ЗРАСРБ и Регламента за заемане на академична длъжност „Доцент“ от правилника на МУ-Варна.

Предложение за заемане на длъжността.

академичната длъжност „Доцент“ по научната специалност *съдебна медицина* за нуждите на Катедра обща, клинична патология, съдебна мед. и деонтология, УНС по съдебна медицина и деонтология към МУ-Варна и Клиниката по съдебна медицина в УМБАЛ „Св. Марина“-Варна.

Дата: 10.04.2023

Рецензент:.....
(проф. д-р Севдалин Начев, дмн)